

REPORTAGE

EN SMAKFRÅGA. Ett handgjort halvfabrikat ska väljas ut för inpassning, men vilken färgnyans passar bäst för just Jonas Pettersson?

FOTO: PERNILLA SJÖHOLM

700 GRADER. Att forma en glasprotes tar 30–40 minuter, och det är viktigt att protesen hålls varm hela tiden. Den speciella brännaren hettar upp glaset till 700 grader C.

GLASBLÅSARKONST. Att blåsa glas för ögonproteser är en exklusiv teknik, som endast behärskas av några få. "De flesta okularister är verksamma i Tyskland", säger Ann-Charlotte Müller-Uri.

KÄNSLIGT HANTVERK. Ann-Charlotte Müller-Uri smälter på tunna trådar som ska föreställa ögonådror och blodkärl på glasytan.

Fint hantverk ger Jonas

Jonas Pettersson var tio år när olyckan var framme. Hans högra öga skadades så illa att det fick opereras bort och ersättas med en ögonprotes.

När det var dags att byta ut protesen följde Uppsalatidningen med till ögonmottagningen.

Det var under en oskyldig lek med pil och båge som olyckan inträffade. I dag har Uppsalabon Jonas Pettersson haft en ögonprotes i 17 år, och det har blivit en naturlig del av livet. En liten skålformad konstruktion i glas har gjort att skadan åtminstone inte är synlig för omvärlden.

– Jag tänker inte längre på att jag bara har ett öga. Men när jag var yngre bytte jag protes oftare, man var väl lite fåfång då, säger han med ett leende.

Han ger ett ledigt och avslappnat intryck. Och prydligt, klädd i grå kostym, ljusblå skjorta och gul slips. Som pressekreterare åt Centerpartiet på riksdagsnivå gäller inget an-

nat. Jobbet väntar strax efter att besöket på Akademiska sjukhuset är avslarat.

Flera års universitetsstudier i bland annat Göteborg och Uppsala, men även vid utländska universitet, ledde för några år sedan fram till en pol mag-examen. Hans politiska intresse är starkt, och något som han ofta återkommer till i väntan på sin nya ögonprotes.

Inne i ett av mottagningsrummen på Akademiska sjukhusets ögonklinik pågår en febril aktivitet. Tillsammans med en kollega arbetar okularisten Ann-Charlotte Müller-Uri med att framställa nya proteser. Hon är förestandare för Müller-Söhne AB, ett företag

med bas i Tyskland som länge tillverkat ögonproteser i glas.

Det är ett känsligt hantverk, som kräver mångårig utbildning och inskolning. Ann-Charlotte Müller-Uri har hållit på med det här i 25 år.

– Det var min farfars farfar som startade företaget i Tyskland 1860. Yrkeskunskaperna har gått i arv från generation till generation.

I dag arbetar hon främst i Stockholm, men reser ofta runt med ett team från företaget till olika ögonmottagningar i landet. All behandling är knuten till landstingen och är kostnadsfri för patienterna. I Uppsala är teamet några dagar och hinner då med att behandla 10–11 patienter varje dag.

Det tar ungefär en timme att färdigställa en ögonprotes. Medan hon arbetar på Jonas Petterssons nya öga berättar Ann-Charlotte Müller-Uri hur tillverkningen går till.

– Vi tittar först på ögonhålans form, den gamla protesen, och vilken färgnyans det andra ögat har.

På bordet intill ligger travar med lådor, var

och en packade med 160 ögonformade halvfabrikat, med ditmålade pupiller och iris-teckningar. Små runda klot som väntar på att inpassas.

– Här finns halvfabrikat i olika storlekar och färgnyanser: gröna, blå och bruna. Alla är handgjorda av okularister, och man kan se på produkten vem som gjort den, säger Ann-Charlotte Müller-Uri.

Protesen är alltså delvis gjord på förhand. Det glasklot som väljs ut hettas upp med en gasolbrännare och formas successivt med hjälp av en särskild blåslampa, där luft omväxlande sugts in och ut under processen.

– Jag arbetar framför allt efter ögonmått. Det handlar om millimeterkänsla, att kunna avgöra den rätta storleken och formen med hjälp av sitt eget öga. Det tar förstås lång tid att träna upp, säger Ann-Charlotte Müller-Uri.

I nästa skede smälts ett nät av tunna, gulaktiga trådar – ögonådror – fast på glaskulans yta. Den konstgjorda hornhinnan påsmältes och formas, liksom även glastrådar som ska bilda

REPORTAGE

FÖRLAGA. Den använda ögonprotesen, som ska bytas ut, fungerar som en mall när den nya protesens ska utformas.

PÅ PLATS. "Det är alltid lite annorlunda med en ny protes, men inte obehagligt. Den här känns väldigt bra", säger Jonas Pettersson.

ett nytt öga

små blodkärl. Allt för att uppnå en så naturlig känsla som möjligt.

Att tillverka en ögonprotes är inte så högteknologiskt som man kan tro. Metoden följer i själva verket gamla principer för glasblåsarkonst. Konstgjorda ögon i olika former har burits av människor sedan 1500-talet. I dag minskar dock behovet av dem, främst på grund av förbättrade möjligheter att rädda skadade ögon i sjukvården.

– Orsakerna till att man behöver en ögonprotes kan vara många. Det kan handla om arbetsplatsolyckor, åldersdiabetes, tumörer eller andra ögonsjukdomar. För barns del är det ofta olyckor i samband med lekar, precis som i Jonas fall.

Innan den nya protesens är färdig för bruk måste den svalna, vilket görs i en särskild kylugn. Det är viktigt att den kyls av i exakt rätt tid, eftersom protesens i värsta fall kan spricka om den svalnar för snabbt.

Under tiden sätter Jonas Pettersson tillbaka sin gamla ögonprotes. Han berättar att den egentligen är avsedd att sitta i ögonhålan

dygnet runt. Om man fingrar på den för mycket finns risken att bakterier får fäste. Därför kan man med jämna mellanrum rengöra protesens med hjälp av lite tandkräm, vilket tar bort eventuella beläggningar.

– Förut hände det att jag ibland tog ut protesens för att visa upp för nyfikna kompisar. På krogen var det i alla fall ett uppskattat partytrick, säger han och skrattar.

Den nya protesens bör under normala omständigheter bytas ut efter två-tre år.

– Efter en viss tid börjar de i regel att kladda och irriteras på olika sätt. Men det är högst individuellt, ibland kan en och samma protes bäras upp till fyra år, förklarar Ann-Charlotte Müller-Uri.

Nöjd med sin nya protes traskar Jonas Pettersson i väg från sjukhusområdet. Han berättar att han sparat alla sina uttjänta ögonproteser.

– Jag har nog uppemot femton stycken hemma nu, i små askar.

Fredrik Johansson
reporter@ uppsala.direktpress.se

OKULARISTER

Okularist blir man genom att gå en sexårig specialistutbildning, som är helt inriktad på tillverkning av ögonproteser i glas eller plast.

Efter fyra års utbildning genomförs ett gesällprov, och efter sex år ett avslutande mästarprov. Examinationen utförs av det tyska okularistförbundet.

"Förut hände det att jag ibland tog ut protesens för att visa upp för nyfikna kompisar. På krogen var det i alla fall ett uppskattat partytrick."

Jonas Pettersson

ÖGONPROTESER

Ögonproteser är gjorda antingen av glas eller av plast. Glaset som används är oorganiskt och består dels av kryolit, dels av kristallglas.

Glaset ger en slät, glansig yta och ger inte några allergiska reaktioner.

I dag finns ungefär 7 000 människor i Sverige med ögonproteser, varav 5 000 av dem har en protes i glas.

Svensktilverkad

SverigeDisken RF

- A A A betyg
- Låg ljudnivå 48 dB(A)
- Korgar i toppklass
- Temperaturval
- Självrensande sil
- Grytspolning och bestickspolning

SverigeTvätten

- A i tvätt betyg
- A i energibetyg
- Temperaturval 30°C- 95°C
- 7 sköljningar
- 6 kg tvättkapacitet
- 1300/800 varv centrifugering
- Display för återstående tid

SverigeTorken

- Kondensumlare med sensorstyrning
- Autostop
- 6 kg kapacitet
- Barnsäker lucka
- Display för återstående tid

Cylinda

BO WAHLGREN
DIN **ELON** BUTIK

Kvarntorget 1 • Tel. 018-20 10 00

Dåliga tänder – en ungdomssynd

Från
15 000 kr

Ingen skall behöva leva med dåliga tänder!

Har du problem med dina tänder, löständer som inte sitter på plats eller skäms du rent av för dem? Då är du kanske en av många svenskar som kan hjälpas av tandimplantat. För faktum är att tandimplantat oftast ger både förbättrad tuggfunktion och välbefinnande. Uppsala Käkkirurgiska Centrum har kirurger och sköterskor som endast arbetar med tandimplantat. Vi är några av Sveriges främsta specialister inom vårt område och vi arbetar med en mängd olika implantat. **Priser då?** Vi har implantatbehandlingar från 15 000 kr och uppåt. **Vilka tänder vill du ha?** Kontakta oss, så att vi får berätta hur vi kan hjälpa dig.

ukkc Uppsala
Käkkirurgiska
Centrum

Tel: 018 66 05 60

Vaksalagatan 8, 753 20 Uppsala